

Sikstuksen kappelin katto kertoo kävijöille Raamatun luomiskertomuksen. Freskot esittävät muun muassa valon ja pimeän sekä taivaan ja veden erotusta ja Auringon, Kuun, Aatamin ja Eevan luomista.

Sikstuksen kappelin freskot uhmaavat aikaa

■ Michelangelon maalaukset Sikstuksen kappelissa houkuttelevat joka päivä kymmeniätuhansia ihmisiä ihaillemaan maailmankuulua taidetta. Konservointi ja nykytekniikka auttavat freskoja uhmaamaan aikaa ja olosuhteita.

Arja-Leena Paavola

Vuonna 1503 paaviksi nimitetty **Julius II** oli hieman suuruudenhullu mies, jonka visiot tavoittelivat taivasta. Onneksi, voisivat jälkipolvet sanoa.

Renessanssiajan henkeä edustanut Julius halusi palauttaa Roomaan sen antiikinaikaisen hohdon. Kristikunnan pääkaupungissa toteutettiin hänen aikanaan useita merkittäviä taidehankkeita.

Paavin haaveena oli koristaa Vatikaanin palatsin Sikstuksen kappeli ennennäkemättömän komeaksi. 1400-luvun

lopulla rakennetussa kirkossa oli jo arvostettujen taiteilijoiden, kuten **Sandro Botticelli**, töitä. Kun Julius tilasi sinne kattomaalausten sarjan maineikkaalta **Michelangelo Buonarrotilta** (1475–1564), hän tuli samalla luoneeksi tulevien aikojen huipputaiteilijaksi.

Taideostensa ansiosta Sikstuksen kappelista on tullut yksi maailman tunnetuimmista kirkkorakennuksista ja matkailukohteista. Kun kappeliin oli alkuaikoina pääsy vain harvoilla ja valituilla, nykyään se kerää hurjat 25 000 kävijää päivässä.

Suosio on kaksipiippuinen asia. Vaikka pyhäkön pääoven eteen on sijoitettu satametrisen kuramatto ja turistien vaatteita imuroidaan ennen heidän päästämistään sisään, ihmismassat tuovat mukanaan pölyä ja likaa.

”Muitakin ongelmia on havaittu”, kertoo vastaava konservoittori **Ari Tanhuanpää** Sinebrychoffin taidemuseosta.

”Freskoihin suunnatut tehokkaat valaisimet esimerkiksi tuottivat niin paljon lämpöä, että maalausten pinnan liima-kerrokset alkoivat kutistua ja maali varista. Nyt lamput on vaihdettu sellaisiin, jotka eivät lämmitä.”

Kappelin lämpötilaolosuhteita muuttaa kuitenkin ihmispaljous. Vierailijoiden mukana sisään tulee lisäksi kosteutta. Lämpötilaa ja kosteusprosenttia yritetään tekniikan avulla säädellä niin, että sisätiloihin saataisiin maalauksia ajatel-

Paavi Julius II:lla oli suuruudenhullu unelma, jonka toteutti ajan suurin taiteilija.

Aatami herää elämään Jumalan etusormen kosketuksesta Michelangelon kenties kuuluisimassa työssä. Freskon värit olivat ennen viimeisintä konservointia nykyistä tummemmat. Konservoinnissa paikkahtiin myös maalauksen halkeamia.

Sikstuksen kappelin taiteeseen voi tutustua virtuaalisesti osoitteessa www.vatican.va/various/cappelle/sistina_vr

► ► ►

len ihanteellinen mikroilmasto. Laitteisto suodattaa pois myös ulkoilman epäpuhtauksia.

Vaikuttava suoritus

Michelangelo oli 33-vuotias aloittaessaan maalaustyönsä Sikstuksen kappelissa. Kun hän neljän vuoden kuluttua päätti urakkansa, kirkon kattoa koristi satojen neliömetrien laajuinen ällistytävä taideaarre.

Sen vaikuttavin osa on nimeltään Luomiskertomus, joka jakautuu useaan erilliseen freskoon. Niistä tunnetuin on Aataminen luominen, joka on levinnyt maailmalla monenlaisina toisintoina.

Parikymmentä vuotta myöhemmin Michelangelo maalasi vielä kappelin alttariseinälle kuuluisan Viimeisen tuomionsa.

Taiteellisesti Michelangelo loi uutta, mutta tekniikassa hän turvautui vuositoja vanhaan menetelmään, freskomalaukseen. Siinä värit levitetään kostealle kalkkilaastipinnalle, johon ne imeytyvät. Erillistä sideainetta, joka kuivalle maalattaessa kiinnittää pigmentit toisiinsa ja laastiin, ei freskoväreissä tarvita.

Maalin ja laastin kuivuttua hiilidioksidi reagoi kalkin kanssa, jolloin syntyy kalsiumkarbonaattia. Freskomalauksen lopputulos on erittäin kestävä maalipinta.

Sikstuksen kappelin katon maalaaminen olisi hankalaa nykyäänkin. Miche-

Alttariseinän valtavassa Viimeisessä tuomiossa on kuvattu lähes 400 ihmishahmoa.

langelo teki työtään kynttilän valossa maaten selällään tarkoitusta varten rakennetuilla telineillä. Kosteaa ilmaa ja pu-revana puhaltanut pohjoistuuli saivat aikaan sen, että kirkossa oli talvisaikaan hyttävän kylmää.

”Koska kalkkipinnan on oltava kostea, suurikokoinen fresko pitää tehdä useassa

osassa. Laastikerros oli osattava levittää vain alueelle, jonka pystyy maalaamaan yhdessä päivässä”, Ari Tanhuanpää kuvailee työn lisähaasteita.

”Laastin saumakohdista voi nähdä, mikä alue on tehty päivän aikana.”

Freskoissa on hämmästyttävän vähän taitelijan työnsä aikana tekemiä korjai-

luja. Se selittyy Michelangelon käyttämällä yksityiskohtaisilla, oikeaan mitakaavaan tehdyillä piirrosmallikartongeilla, jotka oli alapinnaltaan käsitelty liidulla. Kartonki asetettiin kostealle laastipinnalle, johon piirroksen ääri viivat painettiin piikillä.

”Lisäksi Michelangelo hyödynsi menetelmää, jossa piirrosmallin ääri viivat rei’itettiin, ja taiteilija jäljensi kuva-aiheen ääri viivat töpötelemällä hiilipölyä rei’ityksen läpi laastin pintaan.”

Aika muuttaa värejä

On mahdotonta tietää täsmälleen, miltä Michelangelon teokset näyttivät, kun ne 1. marraskuuta vuonna 1512 paljastettiin. Värit muuttuvat ikääntyessään väistämättä, joten on vaikea arvioida, kuinka kirkkaita, vaaleita tai tummia sävyjä mestari suosi.

Se kuitenkin tiedetään, että freskomaalauksessa voi käyttää vain väriaineita, jotka kestävät kalkin emäksisyyttä. Kaikkein parhaiten siihen soveltuvat kalsiumkarbonaattivalkoinen, luumusta, erilaiset okrat, luonnonumbra, lapis lazuli eli ultramariniinisininen sekä maavihreä.

Maalikerrosten analysointi on paljastanut, että Michelangelo käytti aina puhtaita värejä. Murrett sävyt hän sai aikaan valmistamalla useita ohuita, päällekkäisiä lasuureja. Hänen valitsi myös hyvin tarkasti kaikki käyttämänsä materiaalit pigmenteistä kalkkilaastiin.

Michelangelo muistetaan paitsi maalarina myös kuvanveistäjänä, arkkitehtina ja runoilijana. 60-vuotiaan renessanssineron ikuisti tämän taiteilijakollega Jacopino del Conte.

”Kalkkilaastiksi hänelle kävi vain kalkin ja *pozzolana*-saven sekoitus. Hän myös vältti sellaisia väriaineita, jotka on parempi sivellä kuivalle kalkkilaastille.”

Esimerkiksi hiilimustaa Michelangelo käytti harvoin ja hyödynsi varjokohdissa sen sijaan vastavärejä.

Teosten sävyjä ovat muuttaneet myös olosuhteet, joita maalaukset ovat joutuneet kestämaan viisi vuosisataa. Sikstuksen kappelin katon tiedetään vuotaneen, ja jo Michelangelon aikainen **Giorgio Vasari** kertoo kirjoituksissaan, kuinka laastikerros alkoi homehtua, kun maalauksurakasta oli valmiina vasta kolmannes.

”Tämä johtui siitäkin, että Michelangelon käyttämä laasti kuivui erittäin hitaasti”, Tanhuanpää kertoo.

”Toisaalta hidas kuivuminen edesauttoi freskojen vahvaa kiinnittymistä.”

Kosteus on kuitenkin ongelma, joka vaurioittaa freskoja eniten. Se synnyttää erilaista biologista kasvustoa ja aiheuttaa kemiallisia muutoksia. Niitä voi näkyä esimerkiksi atsuriitinsinisessä, joka saattaa kosteissa olosuhteissa muuttua vihreäksi malakiitiksi. Muutoksia väriaineissa saa aikaan myös valo, jonka ultravioletti säteily haalistuttaa.

Pian freskojen valmistumisen jälkeen maalauksen pintaan kulkeutui seinän rakenteista suoloja, jotka kiteytyivät valkeiksi, peittäviksi läiskiksi.

”Läiskä yritettiin tehdä läpinäkyviksi levittämällä freskojen pintaan liimaa, vahoja ja eläinrasvoja, jotka kuitenkin vähitellen tummenivat. Tahmeaan liimapintaan tarttui vielä lisää likaa”, Tanhuanpää kuvailee.

Vuosisatojen vieressä freskoihin jättivät jälkensä myös kynttilöiden polttamisesta syntynyt noki, lintujen jätökset ja suurkaupungin saasteet. Maalauksen värejä ovat lisäksi tummentaneet korjailut, joita niihin on eri vaiheissa tehty.

Pelastuksena konservointi

Kappelin maalauksia on toki myös kunnostettu useaan otteeseen. Jo 1600-luvulla freskoja puhdistettiin oikeaoppisesti vehnäleivän sisuksella. Lisäksi maalauksen pintaan siveltiin aina uusia liima- ja lakkakerroksia vuosisadasta toiseen.

Moderneja menetelmiä hyödyntänyt teosten suurkanervointi toteutettiin vuosina 1981–1994.

”Viimeisimmässä konservoinnissa puhdistettiin freskoihin lisätyt liimakerrokset ensin vedellä ja sitten hauteilla, jotka koostuivat ammoniumbikarbonaattista, natriumbikarbonaattista, vedestä ja karboksimeetyyliseluloosasta”, Ari Tanhuanpää kertoo.

Freskoista löytyi myös vähäisiä maa-

Michelangelo saapuu Sinebrychoffille

Sinebrychoffin taidemuseon kevätkauden näyttelyssä *Michelangelo ja Sikstuksen kappeli* on nähtävillä taiteilijan omakätisiä piirustuksia, jotka liittyvät maalauksen suunnitteluun. Lisäksi esillä on taideteoksia ja muita esineitä, jotka esittelevät Michelangelon työtä ja elämää. Teokset ovat peräisin Michelangelon nimikkomuseosta Casa Buonrotista Italian Firenzestä.

Näyttely on avoinna 15.2.–19.5.2013.

www.sinebrychoffintaidemuseo.fi

Sinebrychoffin taidemuseo

Michelangelon harjoitelma Sikstuksen kappelin kattomaalausta varten on helmikuun puolivälistä alkaen esillä Sinebrychoffin taidemuseossa Helsingissä.

linhilseilyjä. Ne kiinnitettiin erilaisilla synteettisillä liima-aineilla, kuten maalaukskonservoinnissa yleisesti käytetävällä Paraloid B 72 -akrylihartilla. Kohdat, joissa laasti oli irtoamassa, kiinnitettiin PVC-PVA-liimalla.

Konservattorit ovat sittemmin saaneet osakseen myös arvostelua. Heidän on väitetty tulkinneen liian yksioikoisesti, että Michelangelo käytti ainoastaan aitoa freskotekniikkaa, vaikka taiteilija muutamassa paikassa itse asiassa maalasi *al secco* eli kuivalle pinnalle, ja poistaneen tämän originaalityötä ”päälemaalauksena”.

”Konservoinnista vastanneet asiantuntijat ovat kuitenkin vakuuttaneet, että kaikki Michelangelon sekkotekniikalla maalaamat alueet oli tunnistettu ja suojattu edeltä käsin, eikä mitään alkupeleistä menetetty.” □

Kirjoittaja on vapaa toimittaja. arjaleena.paavola@gmail.com